

DOI: <https://doi.org/10.15407/ingedu2018.51.140>
 УДК: 330 (092)
 JEL: B 31

Юхименко П.І., доктор економічних наук, професор професор кафедри економіки та економічної теорії Білоцерківського національного аграрного університету
 e-mail: p0504684000@gmail.com

ВИДАТНИЙ УЧЕНИЙ ЕКОНОМІСТ-ФІНАНСИСТ (Пам'яті Петра Михайловича Леоненка)

У статті з використанням методу аналізу та порівняльного методу розкрито значення наукових здобутків одного з визначних українських вчених Петра Михайловича Леоненка (1940–2018 рр). Його наукові доробки віднесено до фундаментально-наукового спрямування періоду національного відродження української економічної й фінансової наукових шкіл. Серцевину його наукової творчості становлять ґрунтовне системне розроблення питань методології економічної та фінансової науки (філософське й логічне обґрунтування теорії економіки, предмет та його історія, методи пізнання, вчення про парадигми й парадигмальні зміни, синтез теорій та ін.), формування нової інституціонально-еволюційної науково-дослідної програми розвитку економічної та фінансової теорій. Показано, що в дослідженнях П.М. Леоненка значне місце відведено аналізу питань методології економічної та фінансової наук та господарської практики. Український вчений представлений як один із фундаторів у започаткуванні «національної лінії» у становленні та розвитку історії економіки та економічної думки України. Зокрема, аналізуючи інституціонально-інформаційну парадигму як новітню науково-дослідницьку програму український вчений одним з перших віднаходить українські витoki її становлення. Ним вперше в українській економічній літературі здійснено дослідження інституціональних змін у процесах ринкової трансформації та переходу від індустріального до постіндустріального (інформаційного) суспільства. Доведено, що ці дослідження здійснювалися під кутом зору необхідності підвищення науково-теоретичного рівня і практичного значення економічної та фі-

нансової теорій, реалізації новітніх досягнень науки у сферах господарської практики, освітньої діяльності. У статті показано оригінальність й ґрунтовність підходу П. Леоненка до аналізу еволюції фінансової науки. Показано творчість українського вченого як взірця вірного служіння науці та своєму народові, рідній Україні.

Ключові слова: П. Леоненко, методологія економічної науки, історія економічної думки, економічна парадигма, фінансова теорія, інституціональна теорія.

Yukhymenko P.

A FAMOUS ECONOMIC AND FINANCIAL SCIENTIST (in the memory of P.M. Leonenko)

The article, using the method of analysis and the comparative method, reveals the essence, main achievements and significance of scientific achievements of one of the most prominent Ukrainian scientists, economist-financier Petro Mikhailovich Leonenko (1940–2018), whose scientific work is related to the fundamental-scientific direction of the period of national revival of the Ukrainian economic financial science schools. The core of his scientific work is the thorough systematic development of the questions of the methodology of economic and financial science (philosophical and logical substantiation of economic theory, the subject and its history, methods of cognition, the doctrine of paradigms and paradigmatic changes, the synthesis of theories, etc.), and the formation of a new institutional-evolutionary scientific-research program for the development of economic and financial theories. It is shown that, in P.M. Leonenko's research, significant place is devoted to the analysis of issues of the methodology of economic and financial sciences and business practices. The Ukrainian scientist is represented as one of the founders in launching the «national line» in the formation and development of the history of economics and economic thought in Ukraine. In particular, what is important, analyzing the institutional and information paradigm as the latest research program, the Ukrainian scientist became one of the first to find the Ukrainian origins of its formation. For the first time in Ukrainian economic literature, he investigated institutional changes in the processes of market transformation and the transition from industrial to post-industrial (informational) society. It has been proved that these studies were carried out from the perspective of the need to increase the scientific and theoretical level and the practical value of economic and financial theories, and to implement the latest achievements of science in the fields of economic practice and educa-

tional activities. The article shows the originality and solidity of Leonenko's approach to the analysis of the evolution of financial science. The author shows the work of the Ukrainian scientist as a model of faithful service to science and his people, his native Ukraine.

Key words: *P. Leonenko, methodology of economic science, history of economic thought, economic paradigm, financial theory, institutional theory.*

Наукове товариство економістів-істориків втратило колегу, знаного в Україні та за її межами науковця, одного з найавторитетніших із плеяди наукової школи А.А. Чухна – Петра Михайловича Леоненка. За свої неповні 78 років він пройшов тернистий шлях, проте спадкоємцям залишив вагомий науковий доробок, насичений новітніми ідеями, дискусійними поглядами та могутньою аргументацією своїх переконань. Сучасні науковці ще тривалий час будуть звертатися до його теоретичного здобутку, який є актуальним і значимим для сучасної наукової еліти, економістів-теоретиків, фінансистів-практиків та освітян.

Найвагомим науковим внеском цього видатного українського вченого є роботи в галузі економічної теорії, історії економічної та фінансової думки. Своїми працями він здобув визнання як неперевершений фахівець із питань методології економічної та фінансової науки, а також важливих питань господарської практики у транзитивній економіці. Його науковий доробок серед представників української наукової школи з питань розвитку і трансформації економічних систем [9], взаємозв'язку і взаємодії індустріальної ринкової та інформаційної (знаннєвої) постіндустріальної економіки визнаний одним з кращих. Особливо це стосується економічної компаративістики у висвітленні питань теорії і практики розвитку та функціонування сучасних економічних систем.

Порівняльний (компаративний) аналіз економічних систем став особливим розділом сучасної економічної науки, що все більше розростається і ускладнюється в результаті осмислення вченими фундаментальних процесів реструктуризації (перебудови) реальних систем. У процесі узагальнення наукових здобутків компаративістики (порівняльного аналізу) 90-х років ХХ сторіччя Петро Михайлович виділяє ядро сучасного порівняльного аналізу економічних систем – порівняння перехідних форм і трансформаційних процесів економіки і суспільства. Вчений запропонував методологію аналізу економічних систем, яка поля-

гає в тому, що адекватне з'ясування суті, спрямованості та кінцевої мети перехідних процесів вимагає комплексного, міждисциплінарного підходу до аналізу всієї сукупності об'єктивних і суб'єктивних чинників, які визначають феномен перехідної економіки і трансформацію економічних систем в цілому. На таку роль претендує порівняльний аналіз економічних систем (компаративістика) і в його складі – транзитологія, які представлені у навчальному посібнику «Сучасні економічні системи» (2006, у співавторстві).

Здобуття Україною незалежності й подальший розвиток держави визначили першорядними проблеми теорії та практики перехідного періоду від планової до ринкової економіки. Серед них в економічній теорії постало найважливіше питання переходу від «критики буржуазних теорій» до наукового осмислення історії світової економічної думки. Наукові напрацювання П.М. Леоненка склали фундамент першого у вітчизняній літературі навчального посібника «Історія економічних учень» (2000, у співавторстві), який витримав шість видань і є його найбільш цитованою працею. Завдяки професору П.М. Леоненку ця специфічна дисципліна у підготовці економістів донині виконує свою функцію – з'ясування наукової цінності та актуальності різних шкіл та напрямів економічної науки, їх дійсного внеску до світової скарбниці економічного знання.

Нині існує десяток альтернативних підручників і навчальних посібників, проте беззмінною залишається започаткована Петром Михайловичем мета – підвищення культури економічного мислення майбутніх фахівців, що досягається історико-економічним розглядом проблем у значно ширшому аспекті. Його праці значно зміцнили фундамент у започаткуванні «національної лінії» у становленні та розвитку історії економіки та економічної думки України. Розділи Петра Михайловича у фундаментальному виданні «Історії економічних учень» (2004) за редакцією В.Д. Базилевича можна зарахувати до золоті скарбниці в розкритті внеску української економічної думки у світову науку. Вони високо оцінені в науковому середовищі істориків економічної думки. Це видання відмічено на рівні держави, її автори стали Лауреатами Державної премії України в галузі науки і техніки. А подальший розвиток був реалізований у монографічному виданні, яке склало фундамент його докторської дисертації «Мето-

дологічні аспекти історії української економічної думки: монографія» (2004).

Дослідження українським ученим ретроспективи розвитку української економічної думки в XIX–XX ст., здійснені за останні 25 років, розкрили кілька важливих явищ. По-перше, дали можливість з'ясувати зв'язок наших недостатніх знань історії вітчизняної економіки та економічної думки з частим перебільшенням реальних досягнень економічної науки Заходу, надмірним захопленням ними. Останнє прийшло на зміну попередньому всілякому приниженню, ворожому ставленню в радянській економічній літературі до так званої буржуазної економічної теорії. По-друге, негативному явищу – нинішньому послабленню наукової діяльності по вивченню інтелектуальної спадщини XIX – початку XX ст. – сприяє процес викладання економічних наук у вузах: концентрація часу і зусиль на вивченні «мейнстрімівського економіксу» на тлі применшення уваги до історико-економічних дисциплін, відповідно приниження їх ролі та значення [4].

Петро Михайлович був переконаний в тому, що зарубіжні економічні концепції та досвід господарювання й управління економікою потребують найретельнішого вивчення, але не на шкоду вітчизняним здобуткам у галузі науки і практики [15]. У своїх працях він переконливо показав, що вчені Західної Європи та США нині, як і раніше, не схильні ставити питання (або згадувати) про будь-які слов'янські школи в економічній науці. Всі праці українського вченого і були спрямовані на подолання такого підходу в історико-економічній науці [1].

Значна частина праць Петра Михайловича присвячена розкриттю економічних моделей (типів), в яких протікає господарська діяльність людини, діє механізм функціонування, відбувається взаємодія та взаємовпливи економічних систем [5]. Їх синтез із значним доповненням знайшов своє відображення у фундаментальному підручнику «Історія економіки» (2004, в співавторстві), який допомагає усвідомити майбутнім економістам спадковість історичного процесу і розкриває багатоваріантність його розвитку. Розкриваючи минуле, а також аналізуючи поточну економічну діяльність, автори оригінально пов'язують її з чинниками економічного розвитку людства, що виділяє це видання серед інших видань з цієї особливої системи знань.

Зважаючи на зарубіжний досвід, де економічна історія в більшості навчальних закладів стала необхідною складовою час-

тиною професійної підготовки не лише економістів, а й юристів, політологів, соціологів тощо, Петро Михайлович відстоював ідею самостійності її у викладанні у вишах України. На його думку, ця обставина пов'язана з міждисциплінарним характером історико-економічної науки, яка стоїть у центрі поєднання «соціальної» історії, економічної теорії, історії економічної думки і конкретних економічних наук. Вона дає змогу майбутньому фахівцю ознайомитися із різними явищами та процесами, які виходять за межі сучасної економічних питань.

На основі відмічених вище праць Петро Михайлович одним із перших у вітчизняній економічній літературі уклав синтезований підручник «Історія економіки та економічної думки» (2011, у співавторстві). Особливістю його є те, що матеріали подані не як механічне об'єднання дисциплін економічної історії та історії економічної думки, а як їх органічна єдність. Це досягається насамперед єдністю формаційного і цивілізаційного підходів у дослідженні та викладенні обох зазначених наукових і навчальних дисциплін.

Оригінальність цього видання доповнюється тим, що авторам вдалося відобразити розвиток економіки й економічної думки в єдності простору та часу, складових економічної науки (позитивної та нормативної) і структурних рівнів теорії (мікро-, мезо-, макро- і глобальної економіки). Значна увага була приділена викладенню історії економіки та економічної думки України, основним етапам її еволюції. Цей розвиток розглянуто у контексті розвитку світової економіки та в загальному плані західної економічної думки. Такий підхід авторів до викладу матеріалів сприяв тому, що дане видання є одним із найпопулярніших у вишах України.

Як педагог, провідний фахівець у галузі економічної теорії та історії економічних вчень Петро Михайлович розумів, що важливе завдання сучасної економічної освіти полягає в тому, щоб дати майбутнім фахівцям якомога адекватніше уявлення про реальну вітчизняну та світову економіку, їх особливість в широкому контексті національних, регіональних та глобалізаційних процесів [8]. Проте це завдання неможливо ефективно виконувати у разі відсутності знань про сучасний стан економічної науки, її складну внутрішню структуру, наявність в економічній теорії різних взаємопроникних і альтернативних концепцій, шкіл та напрямів, об'єктивну зумовленість такого становища і змагальність ідей [6]. Тому він активно долучився до підготовки фундаменталь-

ного видання у цьому напрямі під керівництвом академіка А.А. Чухна. Новітні дослідження з проблем неокласичного синтезу як основи сучасних економічних теорій, знайшли відображення у колективному підручнику «Сучасні економічні теорії» (2007).

В подальших дослідженнях Петро Михайлович розкриває структуру сучасної економічної теорії. На його переконання вона відзначається розгалуженістю, багатоманітністю, альтернативністю і навіть протилежністю концепцій, шкіл, течій, напрямів та характеризується надзвичайною різноплановістю. Її складові суттєво залежать від економічних, соціальних, політичних, культурних факторів та обставин, що характеризують конкретну епоху. Вони також змінюються з плином часу в залежності від зміни історичного становища. Складність реального світу обумовлює різноманітність шляхів його пізнання та зміну значення різних теорій зі зміною часу. Що стосується питання внутрішньої структури інституціонального (чи інституціонально-еволюційного) напрямку, то воно продовжує залишатись, на його думку, дискусійними. Однак переважає виокремлення «старого» (традиційного) і «нового» інституціоналізму як складників єдиного, а також включення до складу напрямку неінституціоналізму із значною кількістю теорій, що визначають сучасну неінституціональну парадигму [2; 3].

У своїх дослідженнях Петро Михайлович приділяє особливу увагу аналізу інституціонально-інформаційної парадигми як новітньої науково-дослідницької програми. При цьому він у взаємозв'язку із світовими досягненнями розвитку інституціональної теорії віднаходить українські витоки її становлення [11]. Узагальнення світової економічної думки у розвитку цього нового напрямку теорії її теоретико-методологічні основи, структуру, сутність, етапи розвитку, місце та роль у системі сучасних економічних знань знайшли відображення у фундаментальному виданні – колективному підручнику за редакції академіка А.А. Чухна «Інституціонально-інформаційна економіка» (2010). В ньому розкрито неінституціональний підхід до дослідження інститутів власності, різних видів контрактів, ринку і фірми, держави. Вперше в українській економічній літературі здійснено дослідження інституціональних змін у процесах ринкової трансформації та переходу від індустріального до постіндустріального (інформаційного) суспільства.

Неперевершеність Петра Михайловича в галузі методології проявилась і в дослідженні взаємозв'язку сучасного інституціоналізму та фінансової науки й практики. Окрім дослідження історії її виникнення [10; 12], він одним із перших розкрив сутність, роль і особливості методології сучасного інституціоналізму в контексті цивілізаційної парадигми і обґрунтував її застосування у вивченні питань фінансової науки та практики [16; 17; 19]. Аналізуючи становлення фінансової науки, загальне й національно-особливе в її розвитку він окреслив методологічну проблематику та обґрунтував авторську періодизацію еволюції цієї науки з урахуванням новітніх вітчизняних і зарубіжних наукових досягнень. Петро Михайлович визначає й обґрунтовує критерії, відповідно до яких виокремлює не два, як прийнято у фінансовій науці, а п'ять етапів її історичного розвитку. В основу запропонованої періодизації покладено загальні та особливі критерії (ступінь розвитку держави, товарно-грошових і фінансових відносин тощо; розрізнення понять «фінансова думка», «фінансова концепція» та «фінансовий аналіз»; теоретичні концепції класичних періодів і ситуацій Й.А. Шумпетера, наукових революцій та парадигм Т. Куна, конкуруючих науково-дослідних програм І. Лакатоша; зміни в розумінні ключових категорій). Український учений з характерною для нього майстерністю науковця обґрунтовує, що ці етапи характеризувалися певним співвідношенням напрямів економічної й фінансової наук, формуванням парадигмального базису для проведення наукових досліджень і розроблення практичних рекомендацій, послідовними змінами наукових парадигм (науково-дослідних програм), конкурентною боротьбою та «синтезними» тенденціями. Пропонує визначальні критерії й особливості концепцій у сфері фінансів провідних представників економічної та фінансової думки на кожному етапі наукового розвитку [14].

Свою творчою діяльністю він реалізовував власні переконання про національний характер економічної науки. Його аргументація щодо виокремлення в класифікації наукових фінансово-економічних шкіл національного компонента та детермінант розвитку сприяла не лише відродженню вітчизняних наукових традицій, а й утвердженню самої ідеї важливості національного чинника для становлення та розвитку економічної й фінансової науки, подолання нігілістичного підходу до цього питання прихильників сучасного неокласичного мейстріму (у вузькому чи

розширеному його варіанті). Петро Михайлович був переконаний, що структура вітчизняної та світової економічної думки повинна відображати взаємозв'язок і взаємопереплетення в економічному розвитку загального, особливого і одиничного. Універсальне економічне знання, якраз у наслідок свого всезагального характеру, не може повною мірою охопити особливості господарської реальності різних країн, що є потужним стимулом для розроблення національно-особливої частини економічної теорії, фінансової та інших економічних наук [7; 10; 13]. Сам вчений став яскравою постаттю саме національної економічної та фінансової теорії.

Важливим його науковим доробком у фінансовій науці стала організація і активна участь (89 дописів) у підготовці першого тому енциклопедичного видання, яке присвячене висвітленню основних етапів еволюції фінансової думки в аспектах її персоніфікації, термінологізації і концептуалізації [18]. Петро Михайлович, як організатор цього видання, сприяв його оригінальності, яка визначається тим, що питання змістовного та термінологічного характеру викладено в персоніфікованому контексті авторських позицій.

Отже, плідність ідей «органічного синтезу» П.М. Леоненка з його науковими доробками з історії економічної і фінансової думки збагачує сучасну теорію інституційних трансформацій господарської систем та практики ринкового господарства. Український вчений своєю творчістю яскраво продемонстрував, що конвергенція та взаємопроникнення різних систем можливі не лише в розвитку економіки, а й у розвитку економічної теорії, бо це сприяє їхньому взаємозбагаченню. Його «українська лінія» в історії економічної думки є взірцем вірного служіння своєму народові, рідній Україні.

1. Леоненко П.М., Афонін А.С. Дослідження та викладання історії української економічної думки. *Економіка і управління*. 2001. № 1(11). С. 93–101.
2. Леоненко П.М., Білорус О.Г., Єфименко Т.І. Інституціональна політична економія: предмет, методологія, зміст. *Фінанси України*, 2017. № 3. С. 122–128.
3. Леоненко П.М. Інституціоналізм та його місце в сучасній економічній теорії (політичній економії). *Економический вестник университета*. Сб. науч. труд. ученых и аспирантов. Гос. высш. уч. завед. «Переяслав-Хмельницький гос. пед. ун-т им. Григория Сковороды». Вып. 21-1. 2013. С. 163–171.

4. Леоненко П. Економічна теорія та історія економічної думки: проблеми взаємодії. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2001. № 1. С. 35–41.
5. Леоненко П.М. З історії формування управлінської думки в Україні (XIX – початок XX ст.). *Історія народного господарства та економічної думки України: Міжвідомчий збірник наукових праць*. Київ-Тернопіль: Інститут економіки НАН України. 1998. Вип. 30. С. 160–169.
6. Леоненко П.М., Климко Г.Н., Юхименко П.І. Сучасні економічні теорії: єдність і багатогранність. *Економіка і управління*. 2003. № 4 (22). С. 5–16.
7. Леоненко П.М. Методологія аналізу наукових шкіл у економічній і фінансовій науках. *Фінанси України*. 2013. № 5. С. 31–49.
8. Леоненко П.М. Методологія історико-економічних дисциплін: сучасний стан і проблеми. *Еволюція економічного розвитку та економічних теорій: Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 26-27 квітня 2000 р.* Київ: КНЕУ. 2000. С. 90–91.
9. Леоненко П.М. Порівняльний аналіз системних економічних трансформацій. *Економіка і управління*. 2001. № 2. С. 86–104.
10. Леоненко П.М. Становлення і розвиток фінансової науки у світлі історії економічної думки. *Фінанси України*. 2000. № 6(54). С. 36–43.
11. Леоненко П.М. Українські витоки інституціоналізму та сучасність. *Проблеми розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»*. Суми. 2004. Т. 11. С. 99–105.
12. Леоненко П.М. Українські вчені про класифікацію економічних наук і місце в ній фінансів. *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Економічні науки*. 2001. № 4. С. 11–15.
13. Леоненко П.М. Українські школи в економічній науці (XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.). Сучасні економічні теорії: історія, методологія та перспективи розвитку: зб. матеріалів Всеукр. Круглого столу, 10 листоп. 2016 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» [та ін.]; редкол.: С.В. Степаненко, В.М. Фещенко, К.В. Лопух. Київ: КНЕУ, 2016. С. 21–26. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/20471>.
14. Леоненко П.М., Федосов В.М., Юхименко П.І. Основні етапи розвитку фінансової науки: методологія проблеми. *Фінанси України*. 2017. № 4. С. 55–74.

15. Леоненко П.М. Формування та розвиток національного економічного мислення. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України: Науково-практичний збірник*. Київ, 2000. С. 123–126.
16. Теорія фінансів: навч. посібник / Леоненко П.М., Юхименко П.І., Іленко А.А. та ін.; за заг. ред. О.Д. Василика. Київ: ЦУЛ, 2005. 480 с.
17. Теорія фінансів: підручник / Леоненко П.М., Юхименко П.І., Федосов В.М. та ін.; за заг. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. Київ: ЦУЛ, 2010. 576 с.
18. Фінанси. Бюджет. Податки: національна та міжнародна термінологія: у 3 т. / за ред. Т.І. Єфименко, А.І. Мирковського; ДННУ «Акад. фін. управління». Вид. 2-ге, переробл. й доповн. Київ: ДННУ «Акад. фін. управління», 2013. Т. 1. 2013. 728 с.
19. Чухно А.А., Леоненко П.М., Юхименко П.І. Сучасна інституціональна теорія та фінансова наука. *Фінанси України*. 2012. № 8. С. 23–42.

References

1. Leonenko, P.M., Afonin, A.C. (2001). Research and teaching of the history of Ukrainian economic thought. *Ekonomika i upravlinnia – Economics and Management*, 1(11), 93-101 [in Ukrainian].
2. Leonenko, P.M., Bilorus, O.G., Yefymenko, T.I. (2017). Institutional political economy: subject, methodology, content. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 3, 122-128 [in Ukrainian].
3. Leonenko, P.M. (2013). Institutionalism and its place in modern economic theory (political economy). *Jekonomycheskyi vestnyk unyversyteta – Economic bulletin of the University*, 21-1, 163-171 [in Ukrainian].
4. Leonenko, P.M. (2001). Economic theory and history of economic thought: problems of interaction. *Visnyk Kyivskogo nacionalnogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu – Bulletin of the Kyiv National Trade and Economic University*, 1, 35-41 [in Ukrainian].
5. Leonenko, P.M. (1998). From the history of the formation of managerial thought in Ukraine (XIX – beginning of the twentieth century). *Istoriia narodnogo gospodarstva ta ekonomichnoi dumky Ukrainy – History of economics and economic thought of Ukraine*, 30, 160-169 [in Ukrainian].
6. Leonenko, P.M., Klymko, G.N., Yukhymenko, P.I. (2003). Modern economic theories: unity and versatility. *Ekonomika i upravlinnia – Economics and Management*, IV (XXII), 5-16 [in Ukrainian].

7. Leonenko, P.M. (2013). Methodology for analyzing scientific schools in economic and financial sciences. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*. 5, 31-49 [in Ukrainian].
8. Leonenko, P.M. (2000). Methodology of historical and economic disciplines: current state and problems. *Evoljucija ekonomichnogo rozvytku ta ekonomichnyh teorij – Evolution of Economic Development and Economic Theories*. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii 26-27 kvitnia 2000, (pp. 90-91). Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
9. Leonenko, P.M. (2001). Comparative analysis of systemic economic transformations. *Ekonomika i upravlinnia – Economics and Management*. 2, 86-104 [in Ukrainian].
10. Leonenko, P.M. (2000). Formation and development of financial science in the light of the history of economic thought. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 6(54), 36-43 [in Ukrainian].
11. Leonenko, P.M. (2004). Ukrainian sources of institutionalism and modernity. *Problemy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy: zb. nauk. prats – Problems of the Banking System Development in Ukraine: Coll. of scien. Work*, 11, 99-105 [in Ukrainian].
12. Leonenko, P.M. (2001). Ukrainian scholars on the classification of economics and the place in it of finance. *Naukovyi visnyk Volynskogo derzhavnogo universytetu im. Lesi Ukrainky. Ekonomichni nauky – Scientific herald of Volyn State University named after. Lesia Ukrainka. Economic sciences*. 4, 11-15 [in Ukrainian].
13. Leonenko, P.M. (2016). Ukrainian schools in economic science (nineteenth century – 20th years of the XX century). The results of the all-Ukrainian round table "Modern economic theories: history, methodology and development prospects", Kyiv, November 10, 2016, (pp. 21-26). Kyiv: KNEU. Retrieved from <http://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/20471> [in Ukrainian].
14. Leonenko, P.M., Fedosov, V.M, Yukhymenko, P.I. (2017). The main stages of the development of financial science: the methodology of the problem. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*. 4, 55-74 [in Ukrainian].
15. Leonenko, P.M. (2000). Formation and development of national economic thinking. *Visnyk Akademii praci i socialnyh vidnosyn Federacii profspilok Ukrainy – Bulletin of the Academy of Labor and Social Relations of the Federation of Trade Unions of Ukraine*, 123-126 [in Ukrainian].
16. Leonenko, P.M., Yukhymenko, P.I., Iliencko, A.A. та ін. (2005). Theory of Finance: navch. posibnyk. O.D. Vasylyk (Ed.). Kyiv: TsUL [in Ukrainian].

17. Leonenko, P.M., Yukhymenko, P.I., Fedosov, V.M. ta in. (2010). Theory of Finance: posibnyk. V.M. Fedosov, S.I. Yurii (Eds.). Kyiv: TsUL [in Ukrainian].
18. Yefymenko, T.I., Myrkovskogom A.I. (Eds.). (2013). Finances. Budget. Taxes: National and International Terminology: in 3 vol. DNNU "Akad. fin. Upravlinnia". Vyd. 2-ge, pererobl. i dopovn. Kyiv: DNNU "Akad. fin. Upravlinnia". Vol. 1 [in Ukrainian].
19. Chuhno, A.A., Leonenko, P.M., Juhymenko, P.I. (2012). Modern Institutional Theory and Financial Science. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 8, 23-42 [in Ukrainian].

Стаття надійшла 11 жовтня 2018 р.